

Dibuix d'ENRIC SOLES

Josep Martí, “Bepes”, un taper il·lustrat

ALBERT JUANOLA i BOERA

Enguany, sota el signe de Sant Jordi, patró de Catalunya, Palafrugell volgué recordar un dels seus lletraferits més destacats dels darrers anys, en Josep Martí i Clara, conegut literàriament per “Bepes” que nasqué a Palafrugell el 13 de febrer de 1909 i morí a causa d'una arteriosclerosi a la residència de Can Vilardell de Sant Andreu de Llavaneres el 25 d'octubre de 1988.

Un personatge singular

Josep Martí estudià de jove a cal senyor Massanas, on va ser educat al bon estil de l'època i dins un ambient de franca convicció catalanista. Afeccionat al futbol formà part de l'equip F.C. Palafrugell amb el qual, de-

fensant la porteria, militaren a la primera divisió catalana i fins i tot guanyaren la Copa de Catalunya.

La ideologia política de Josep Martí i Clara, a partir de la restauració de la democràcia, i no en parlem abans, no es va fer gaire manifesta, semblava que en defugia d'aquesta qüestió, si bé sempre dins un indubtable esperit de país; ell mateix deia que políticament s'havia aturat dos anys abans de la guerra del trenta-sis, quan encara la gent podia anar a la presó amb el cap ben alt.

Els disbarats viscuts durant la Guerra civil, com a tants d'altres, l'havia desencisat de l'activitat pública.

Col·laborà en diverses publicacions, com el setmanari “Ara” i el “Peix Fregit”, així com a la “Revista de Palafrugell” creada en temps del franquisme, en la qual es va fer molt popu-

lar la seva secció "Palafrugellencs i endecasíl.labs" en la qual i en vers feia una repassada als personatges de totes les classes socials més coneguts de la població.

Ell també fou un personatge singular que sempre portà la vila que el va veure néixer i créixer dins seu i amb fidelitat i entusiasme exterioritzà el seu nom i les seves particularitats en xerrades i escrits en els quals reflectia el tarannà peculiar dels cronistes de principis de segle. En "Bepes" emprava l'irònic i popular lèxic de la gent de la terra dels tapers, dels del "miracle del tap", dels d'abans de l'arribada de les màquines, de quan fer taps era una pura artesanía.

Tanmateix, es pot dir que fou un taper i endemés en el peculiar vocabulari del surer, per la qualitat del seu treball i manera d'ésser, un veritable "trefi" (del francès "très-fin") mot amb el qual es distingien els millors taps de suro natural que es feien a mà a les nostres contrades i servien per tapar ampolles de vidre de guspirejant xampany.

L'activitat laboral

Llur activitat laboral la dedicà en els seus primers temps a l'administració local i en els seus darrers a una parcial dedicació al món dels fabricants d'argila cuïta de la Bisbal, per a recobriments. I en el llarg període intermedi, principalment prestà els seus serveis a la indústria surera, venent arreu taps de suro i planxes de suro aglomerat, blanques i negres.

Les fàbriques de Can Mario, Esteva & Messer, una estada a Portugal... formen part del seu nodrit "curriculum vitae" surer.

Personalment, Josep Martí, el vaig conèixer fa uns quants anys treballant ambdós per a una fàbrica de "negritos" que era com familiar i, per millor entendre's, batejàvem el producte tenint en compte el seu color i per evitar emprar la perorada que millor el definia de "suro aglomerat expandit pur per aïllament", però que resultava massa llarga. Les oficines comercials estaven instal·lades en la llavors Via Layetana, cantonada carrer Mallorca de la Ciutat Comtal. Jo, al seu costat, aprenia l'ofici.

Per cert que encara ric quan recor-

do aquell moment en què el senyor Martí, de cop, esdevingué vermellot de cara i emprenyat com una abella. Penjà el telèfon, tot escridassant:

"¡El "puercus" serà usted!".

I és que algun ximplet a l'altre cap del fil telefònic, és de suposar sense cap mena de mala intenció, havia confós la "Q" (de Quebec) amb la "P" (de París) de la raó social "Quercus" (societat anònima) nom corresponent a l'alzina surera segons els botànics.

"Palafrugell, parada i fonda"

Fou també aquell hivern de l'any 1959, quan animat per una colla de palafrugellencs residents a Barcelona, amb els quals compartien bonics moments de companyia (com la convenció anual que amb aires de vivíssim localisme celebraven i en la qual en "Bepes" era figura cabdal) i conduït per un altre entusiasta desplaçat, convilatà també de soca i arrel, en Narcís Sendra, publicà de forma casolana, pràcticament ratllant la clandestinitat i en edició quasi pròpia de bibliòfil, molt limitada en quant a nombre d'exemplars, el seu primer llibre "Palafrugell, para i fonda", tot un bull d'escrits ben formats, assortit d'anècdotes, moviment i paisatge palafrugellenc, empordanès i costabravenc, el que més aprengué a estimar. Només en quatre dies l'edició s'esgotà.

"... Són els autèntics fundadors d'una edat d'Or comparable al descobriment de la impremta, de la roda o d'Amèrica. I tot això ho feren treballant... és clar que treballaven a la seva manera i aquesta mena de treballar era el seu secret.

El seu treball, més que un ofici, era un art. Un art que permetia treballar cantant, que no exigia horaris, carnets sindicals ni certificats de penals. No, no hi havia horaris i s'anava a tant per mil. Qui més treballava més gastava, si volia. Era en el temps que els taps es feien a mà i hi havia elements que amb un tros de suro i un ganivet als dits feia miracles. Encara en queda algú avui amb el qual hi hem de renyir si els hi dieu que les màquines d'ara fan els taps millor, més ben fets, més rodons que pas ells a mà. Això ja els retrata una mica..."¹

"...Jo penso que el nostre empordanès és un dels dialectes avui més rics i precisos. Caldria que, de moment, féssim entre tots un gran esforç per conservar-lo i, després, de la mà d'autors solvents com és ara Bepes, hauríem de procurar reivindicar -incorporant-los a la llengua general- el gran valor expressiu d'uns mots insubstituïbles. Ningú voldrà legitimar uns certs dialectalismes que són el fruit d'una pura metàtasi i de deformacions fonètiques com "junei", "nareta", etc., però sí aquells com "xena", "rotija", "messicar", "emborderir" i tants d'altres que expressen idees altrament imprecisables. En aquesta empresa sempre haurem de recórrer al riquíssim vocabulari que contenen els escrits d'en Bepes no pas amb la fredor d'un diccionari sinó amb la fresca vivor de la intercomunicació humana".

Josep Alzina i Bofill
Doctor en medicina

“Una volta a la muralla”

L'any 1982, havent ja tornat Martí i Clara a Palafrugell, de la mà de Xavier Amir i il·lustrada pels dibuixants Joan Abras, Josep Albertí, Remí Amir, Roser Oliveras, Miquel Ros i Enric Solès, amb pròleg de Fermí Vergés, es publicà una segona obra, de títol “Una volta a la muralla”, memoràndum de fets qüotidians protagonitzats per gent senzilla. Tot passejant pel casc antic de la vila del “peix-fregit”, pels carrers Estret, de Cavallers i Plaça Nova, on encara no fa tants anys es parlava, s'escoltava, es reia, es discutia... s'intercanviaven confidències.

SANTI MASSAGUER

“Bepes”
amb el seu amic
Ricard Viladesau.

D'aquell 23 d'octubre en què es presentà el llibre, recordo amb satisfacció aquella volta a la muralla que amb l'única intenció de passejar, uns quants vam fer acompanyant a l'amic “Bepes”.

“... Aquí passava la Muralla un dia, que relligava tot Palafrugell; la gent d'abans un bon calaix tindria vivint tancada vora d'un castell.

Potser el roc tenia fora vista el vi de grau, el blat dels seus amors; o bé el senyor feudal, orfeonista, tenia la muralla pels tenors.

Potser fou per les noies de la vila que tenen tantes coses d'envejar, que per mirar-les de primera fila es van fer les muralles anys enllà...”²

El llibre pòstum

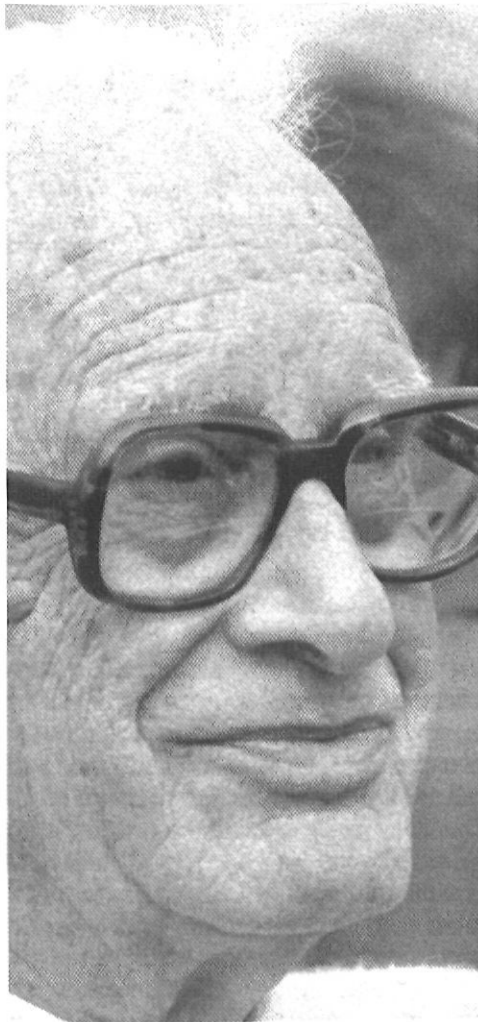
Ara, amb motiu del seu homenatge, aquest pòstum, ja que el primer se li dedicà en vida quan va aparèixer al carrer el llibre que acabo d'esmentar, la jove i dinàmica editorial “Baix Empordà”

li publica un tercer volum, recopilació de textos inèdits de la seva obra literària i poètica.

El títol “Som com som” amb el seu escriure en “palafrugellenc” que és com ja algú defineix la seva peculiar forma de trametre i deixar constància de les seves paraules, en certa forma prescindint de doctrines lingüístiques, però

això sí, emprant l'estètica d'un llenguatge planer, directe, entenedor per a tothom i, principalment, pels seus propis convilatans.

El seu contingut se'ns trameta amb l'amenitat que caracteritzava el "Bepes" com pregoner i autor de crides de les festes de primavera, com abans de la guerra amb el seu hilariant testament de Carnestoltes (res d'estranyar si tenim en compte que la data del seu naixement coincideix amb la diada de Carnaval) i quan en tota vetllada festiva a la qual concorria, entre cants i parlaments, sorgia la seva veu llegint versos seus d'exaltació palafrugellenca, o bé s'escoltava la seva lletra en cançons

populars dins el context d'una sardana o d'una havanera, musicades pel compositor calongí Ricard Viladesau, el "príncep de la tenora".

Precisament, aquest, amb el mestre-pintor Modest Cuixart, són els que han prologat el llibre, amenitzat amb dibuixos del polifacètic Josep Martinell i presentat pel doctor en medicina Josep

Alsina i Bofill, a les dependències del Museu del Suro a Palafrugell.

"... He passat molt de temps escrivint, i ací sí que no he permès que se m'hi fiqués ningú, escrivint he manat sempre. Ara, parlem-ne d'aquests llibres. En voler-los fer a la meua manera sense escoltar els consells dels qui en saben més que jo, i sense fer cas de la senyora gramàtica que per a mi és una senyora antipatiquíssima ja poden pensar quins llibres han sortit..."

Però havent parlat de la Vila. I aquí sí que voldria dir unes coses si no hi ha pressa per part de vostès. Unes coses al jovent. No donar consells se m'escapa el riure, però sí que voldria dir al jovent que faci coses per a la Vila, tant li fa què, escriure, cantar, pintar, fer carrosses, arrossos amb olla... Fer coses per a la Vila és fer-les per un estadi major..."³

Els escrits inèdits

Endemés de la màquina d'escriure i algun manyoc de paper que utilitzava per triplicat i molts altres records, sembla ésser que en l'interior d'una calaixera. Na Pepita Fuentes, la seva vídua, guarda d'ell un bon feix de papers escrits, suficient producció literària com per poder omplir dignament uns vint-i-sis nous volums. Tant de bo s'anessin publicant, doncs, malgrat que l'autor tot fent un somriure maliciós manifestava que ja en tenia prou havent-los escrit, hom li responia que tota feina d'escriptor no es pot donar mai per acabada fins que el seu treball ha estat llegit per quanta més gent millor.

I, sobretot, quan com en aquest cas, l'obra resulta ésser tot un compendi d'honestetat intel·lectual i humana.

Llegint-la ens sentim ajudats a poder entendre millor i estimar el petit món de cel, mar i terra que aprop ens envolta, i que ben mirat, no és tan petit com sembla.

Albert Juanola és ex-alcalde de Palafrugell.

Els llibres d'en "Bepes"

NOTES

- 1.- "Palafrugell, parada i fonda" - pàg. núm. 5
- 2.- "Una volta a la muralla" pàg. núm. 43
- 3.- "Som com som" pàgs. 134 i 135.